

Sygn. akt I CSK 484/13

POSTANOWIENIE

Dnia 24 czerwca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Justyna Kosińska

w sprawie z wniosku T. S.
przy uczestnictwie Kierownika Urzędu Stanu Cywilnego m. W.
o ustalenie czy okoliczności przedstawione przez Kierownika Urzędu Stanu
Cywilnego uzasadniają odmowę dokonania czynności,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 24 czerwca 2014 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 6 marca 2013 r.

odrzuca skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 5 stycznia 2012 r. uznał, że okoliczności przedstawione przez kierownika Urzędu Stanu Cywilnego Miasta W. uzasadniają odmowę wydania zaświadczenia w na podstawie art. 71 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1986 r.- Prawo o aktach stanu cywilnego (jedn. tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 161, poz. 1688 ze zm. dalej: „p.a.s.c.”), stwierdzającego, że zgodnie z prawem polskim obywatel polski T. S. może zawrzeć małżeństwo za granicą.

Ustalił, że wnioskodawca T. S. jest obywatelem Rzeczypospolitej. Pozostaje w związku partnerskim z mężczyzną, obywatelem Hiszpanii, z którym chce wstąpić w związek małżeński. Związek zamierzają zawrzeć w kraju, w którym prawo dopuszcza możliwość zawarcia małżeństwa przez osoby tej samej płci. W tym celu wnioskodawcy niezbędne jest zaświadczenie z polskiego Urzędu Stanu Cywilnego (dalej: „USC”), że zainteresowany zgodnie z prawem polskim może zawrzeć małżeństwo za granicą. Wnioskodawca wystąpił z takim żądaniem do kierownika USC m. W. IV Wydział Rejestracji Stanu Cywilnego w dniu 20 października 2010 r. We wniosku musiał wpisać imię i nazwisko osoby, z którą zamierza zawrzeć związek małżeński.

Kierownik USC odmówił wydania zaświadczenia, uzasadniając odmowę tym, że małżeństwo jest związkiem kobiety i mężczyzny. Polskie prawo nie przewiduje zawarcia związku małżeńskiego osób jednej płci. Zaproponował T. S. wydanie odpisu zupełnego aktu urodzenia z informacją, że nie zawarł on związku małżeńskiego, jednakże taki dokument nie satysfakcjonował wnioskodawcy.

Według oceny Sądu Rejonowego, zaświadczenie o zdolności prawnej do zawarcia małżeństwa poza granicami kraju nie jest wydawane *in abstracto*. W każdym przypadku badane są konkretne okoliczności, tj. czy dana osoba może zawrzeć związek małżeński z inną określoną osobą zgodnie z prawem polskim; zaświadczenie to nie ma na celu jedynie stwierdzenia, czy dana osoba jest ogólnie zdolna do zawarcia małżeństwa. Powołane przez skarżącego argumenty z zakresu prawa europejskiego, w szczególności dotyczące zasady przepływu osób, uznał za

chybione. Wskazał, że prawo europejskie nie rozstrzyga kwestii dopuszczalności zawierania małżeństw przez osoby tej samej płci, pozostawiając ją w gestii państw członkowskich. Podkreślił, że w prawie polskim małżeństwo jest wyłącznie związkiem jednej kobiety i jednego mężczyzny. Ponadto art. 1 k.r.o. przesądza, że dla skuteczności zawarcia małżeństwa konieczna jest różnica płci między osobami wstępującymi w związek małżeński.

Apelację od orzeczenia Sądu Rejonowego złożył wnioskodawca, którą Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 6 marca 2013 r. oddalił. Podniósł, że art. 71 pkt 1 i 2 pr.a.s.c. nie daje kierownikowi USC uprawnień do wydawania zaświadczenia stwierdzającego, czy osoba wymieniona w art. 71 pkt 1 pr.a.s.c. może zgodnie z prawem polskim zawrzeć związek małżeński przez dwóch mężczyzn. W tej sytuacji za uzasadnioną uznał odmowę wydania zaświadczenia.

Wyraził pogląd, że zarówno odmowa wydania przedmiotowego zaświadczenia przez kierownika USC, jak i orzeczenie Sądu pierwszej instancji nie dyskryminują wnioskodawcy i nie rozstrzygają, czy wnioskodawca może wstąpić w związek małżeński z mężczyzną poza granicami naszego kraju, a więc nie naruszają przepisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wniósł wnioskodawca, opierając ją na podstawie naruszenia prawa materialnego, tj. art. 71 ust. 1 pr.a.s.c. przez przyjęcie, że przepis ten upoważnia kierownika USC do badania, czy, z kim i gdzie obywatel polski wnioskujący o wydanie zaświadczenia zamierza zawrzeć związek małżeński, oraz art. 71 ust. 1 pr.a.s.c. w zw. z art. 8 i art. 12 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i z art. 21 TFUE, a także w zw. z art. 9 i art. 21 ust. 1 Karty praw podstawowych UE, przez przyjęcie, że nie upoważniają one kierownika USC do wydania zaświadczenia stwierdzającego, iż wnioskodawca może zawrzeć małżeństwo za granicą w innym państwie członkowskim UE, w sytuacji, w której małżeństwo to ma być zawarte z osobą tej samej płci. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z treści art. 7 ust. 5 pr.a.s.c. jednoznacznie wynika, że zainteresowany mógł wystąpić z wnioskiem o rozstrzygnięcie, czy okoliczności przedstawione przez kierownika USC uzasadniają odmowę dokonania czynności, oraz że prawomocne postanowienie sądu w tym przedmiocie wiąże organ odmawiający wydania zaświadczenia. Taka treść tego unormowania przesądza, że sprawa podlega rozpoznaniu w trybie nieprocesowym, w którym dopuszczalność skargi kasacyjnej reguluje art. 519¹ k.p.c.

Od prawomocnego postanowienia co do istoty sprawy kończącego postępowanie sądu drugiej instancji skarga kasacyjna przysługuje w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego (art. 519¹ § 1 k.p.c.), jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej (por. art. 519¹ § 4 k.p.c.). W postępowaniach natomiast z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli skarga kasacyjna przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 150 000 zł (art. 519¹ § 2 k.p.c.). Należało zatem rozstrzygnąć, czy w ujęciu procesowym sprawa przynależy do spraw z zakresu prawa osobowego, czy też do spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli.

W literaturze wyrażono pogląd, że sprawami z zakresu prawa osobowego są także sprawy unormowane ustawą – Prawo o aktach stanu cywilnego. Przedstawiono także zapatrywanie, że przynależność sprawy do określonego działu prawa wymaga objaśnienia rozumienia pojęć: „sprawy z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego” oraz „sprawy z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli”. Wyjaśnienie to nie nasuwa większych wątpliwości, przy posługiwaniu się systematyką i nazewnictwem kodeksu postępowania cywilnego i przy tym ujęciu rozpoznawana sprawa jako nienależąca do kategorii spraw osobowych, nie jest sprawą kasacyjną. Do kategorii spraw osobowych oprócz spraw o uznanie za zmarłego (art. 526 - 534 k.p.c.), spraw o stwierdzenie zgonu (art. 535 – 543 k.p.c.) i spraw o ubezwłasnowolnienie (art. 544 – 560¹ k.p.c.) należy zaliczyć sprawy dotyczące zdolności prawnej osób fizycznych i prawnych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2001 r., III CKN 1454/00, OSNC 2001, Nr 7-8, poz. 116).

W piśmiennictwie został wyrażony także pogląd, że spośród spraw określonych w Prawie o aktach stanu cywilnego należy kwalifikować do prawa osobowego w rozumieniu art. 519¹ § 1 pkt 1 k.p.c., tylko sprawy o unieważnienie, sprostowanie lub ustalenie treści aktu stanu cywilnego (art. 30-32 pr.a.s.c.). Z kolei w judykaturze przyjęto, że sprawami z zakresu prawa osobowego są sprawy dotyczące obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego wskazane w art. 26 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r., Nr 70, poz. 473 ze zm.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2001 r., IV CZ 207/01 Lex Polonica nr 399168), oraz sprawy unormowane przepisami ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (jedn. tekst: Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375; por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2001 r., III CKN 1454/00 i z dnia 5 września 2008 r., III CSK 178/08, OSNC 2009, nr 9, poz. 129).

Odnosząc się do tych zapatrywań należy wskazać, że o przynależności sprawy w ujęciu procesowym do kategorii spraw z zakresu prawa osobowego albo prawa rodzinnego opiekuńczego i kurateli nie może decydować samo jej unormowanie w ustawie szczególnej. Skoro sprawami z zakresu prawa osobowego są przede wszystkim sprawy rozpoznawane w art. 526 – 561¹ k.p.c., to analiza tych unormowań powinna decydować o przynależności sprawy do tej kategorii, a stwierdzenie, czy obywatel polski zgodnie z prawem polskim może zawrzeć małżeństwo za granicą nie jest zbliżona swym charakterem do spraw uregulowanych w tych przepisach.

Przedmiotem rozpoznawanej sprawy jest zasadność odmowy przez kierownika urzędu stanu cywilnego wydania dla osoby zamierzającej zawrzeć małżeństwo za granicą zaświadczenia stwierdzającego, że zgodnie z prawem polskim może ona zawrzeć małżeństwo poza krajem. Małżeństwo jest podstawową instytucją prawa rodzinnego i sprawy związane z jego zawarciem, istnieniem, rozwiązaniem oraz unieważnieniem przynależą do spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli (por. tytuł działu II, tytułu II, księgi drugiej kodeksu postępowania cywilnego). O tym, że rozpoznawana sprawa przynależy do spraw małżeńskich, czyli jest sprawą z zakresu prawa rodzinnego, do której stosuje

się wyłączenie dopuszczalności skargi kasacyjnej unormowane w art. 519¹ § 2 k.p.c., przesądza regulacja zawarta w art. 564 pkt 5 k.p.c. Trafnie w literaturze podniesiono, że przepis ten odnosi się do art. 71 pr.a.s.c. oraz że od postanowienia sądu drugiej instancji w takiej sprawie skarga kasacyjna nie przysługuje. Skoro więc ustawodawca w kodeksie postępowania cywilnego zaliczył rozpoznawaną sprawę wprost do kategorii spraw małżeńskich, czyli do spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli, w których jest obowiązkowa rozprawa, to próba jej zakwalifikowania jako sprawy z zakresu prawa osobowego stanowiłaby wykładnię *contra legem*; gdyby zaliczył ją do spraw z zakresu prawa osobowego, regulację tę umieściłby w dziale I, tytule II, księgi drugiej kodeksu postępowania cywilnego.

Z tych względów na podstawie art. 398⁶ § 3 w zw. z art. k.p.c. 13 § 2 k.p.c. należało orzec jak w sentencji.